

8 сыйныф

Хэл фигыль.

Тәржемә итегез:

1. Укып бел, белеп укы, укый белә,
укый-укый әйтә;
2. Эшләп карыйбыз, карап эшлибез,
эшли-эшли арып беттек;
3. Санап алыгыз, алып санагыз,
саний-саний буталды;

Хэл фигыльнен 3 төре

Хэл фигыль

+гач/гәч, +кач/кәч

Аша+гач = ашагач

Кайт+кач = кайткач

Фигыль = хэл фигыль

Действие основного глагола совершается
всегда по завершении действия
деепричастия.

Например:

*Эти эштэн кайткач, без кичке аш
ашарга утырдык.*

Кайткач–Хэл фигыль (деепричастие)

Ашарга утырдык – Төп фигыль

(основной глагол)

1нче күнегү.

Үрнәк: Уйла – уйлагач

- Яшә-
- Котла-
- Чап-
- Сөйләш-
- Тырыш-
- Су сип-
- Жыештыр-

Хәл фигыльләрне кулланып ике жөмлә төзегез.

2нче күнегү.

Хәл фигыльләрне табыгыз. Тәржемә итегез.

1. Урманга баргач, мин кошлар жырын тыңларга яратам.
2. Ветераннар залга жыелгач, концертны башлап жибәрделәр.
3. Имтиханнар башлангач, ул урамда күп йөрми, телевизор да карамый башлады.
4. Дәресләрне әзерләп бетергәч, әнидән урамга чыгарга рөхсәт сорадым.

Знче күнегү.

Жәяләрне ачып, хәл фигыльләр ясап, жөмлөләрне күчереп языгыз. Тәржемә итегез.

- Жиләккә (бар), бик көчле яңгыр ява башлады.
- Абыем, әниебезнең туган көненә кайта (алма), телефоннан шалтыратып котлады.
- Ул үзе миннән ярдәм (сорама), мин дә ярдәм итмәдем.

Өй эше.

*Допишите предложения. Выделите
деепричастие и основной глагол.*

Татар телен яхшы өйрәнгәч,

Яңа дуслар белән танышкач,

Тәрәзә төбендәге гөлләргә су сипкәч,.....

Хэл фигыльнен 4 төре

Хэл фигыль.

-ганчы/гәнче, -канчы/кәнче

Деепричастие на ганчы/гәнче, канчы/кәнче по отношению к действию основного глагола выражает:

1. Предел действий: **син килгәнче** (до того, как ты пришел);
2. Степень завершенности действия: **арганчы эшләдем** (работал пока не устал);
3. сравнения: **монда утырганчы** (чем здесь сидеть);

Этот вид деепричастия как бы устанавливает границу для совершения основного действия или необходимое условие, без которого основное действие не может совершаться. **Например:**

Мин кайтканчы кәтәп тор. (Подожди пока я не вернусь.)

Укымыйча утырганчы, дәрәсләрне әзерләргә кирәк. (Чем просто так сидеть, надо сделать уроки.)

1нче күнегү.

Үрнәк: Бар – барганчы

Чап-

Уз-

Башла-

Ычкындыр-

Өйрәт-

Сындыр-

Шаярт-

Мен-

Сиз

2нче күнегү.

Запишите деепричастия в 3 столбика:

- 1.Предел действия;
- 2.Степень завершенности действия;
- 3.Сравнение;

**Тәнәфес беткәнче уйнап ал; ашыгып
эшлэгәнче; белмичә сөйлэгәнче; акчаңны
биргәнче сана; арганчы биедем; сорамыйча
алганчы; туйганчы еладым; кайтып
житкәнче
уйландым; тавышы беткәнче жырлады;**